

Vajdasági képzőművészek IV. kiállítása

A vajdasági képzőművészek negyedik kollektív kiállításának anyaga szemléltetően és meggyőzően bizonyítja művészeti életünkben mind teljesebben és egyre határozottabban megnyilvánuló művészi alkotásszabadság termékenyítő hatását. A művészi alkotások tematikai, tartalmi és formai kérdéseiben — tehát a lényeges alkotóelemek felvetésében és megoldási módjában — eltűnőben vannak azok a meddő és már-már uralkodóvá lett sablónok, melyek bénítóan hatottak a felszabadulás utáni korszak művészeti életére, művészeinket pedig a valóság egyéni, művészi kifejezéséért folytatott küzdelem helyett a tematika, a forma és a tartalom leegyszerűsítésére ösztönözték.

Szocialista társadalmunk gazdasági és szellemi életének állandó demokratizálódása szükségképpen elvezetett művészeti életünkben megnyilatkozó szektáns-sablónok, tehát a fejlődés akadályait képező irányzatok felismeréséig és elengedhetetlenül szükségessé tette azok felszámolását. Ez a folyamat, mely kétségtelenül eredményezni fogja művészeti életünk lényeges átalakulását, nem tekinthető befejezettnek. Képzőművészeink jelen alkotásait is e nagy, a szellemi életben bekövetkezett változás egyik megjelenési formájának, részletjelenségének minősíthetjük.

Bizonyos, hogy a művészeti alkotásokban amint gyakrabban megnyilatkozó pozitív és társadalmi fejlődésünk szempontjából haladó jelenségek figyelembevételével, ébren kell figyelemmel kísérnünk a negatív sajátságokat is. A régi, túlélt művészeti eszmények ismétlése és továbbvariálása éppen olyan veszélyét és akadályát képezi képzőművészeti életünk kiterjedésének, mint az önálló alkotókészséget megbénító »sablónok« tiszteletbentartása.

Ilyen szempontból közeledve a kiállítás anyagának áttekintéséhez, megállapíthatjuk, hogy a vajdasági képzőművészek negyedik kiállításának anyaga kielégítő, bár nemteljes képet ad tartományunk képzőművészetének mai állásáról. Néhány jelentősebb festő távolmaradása (a szabadkai művészek közül egy sem vett részt!), a kisebbségi kiállító művészek csekély száma, s végül a kiállított anyag válogatási szempontjai — gyenge, iskolásízű műalkotások tárlatrabocsátása — képezik a kiállítás szervezésének szembetűnő fogyatékoságát.

A kiállított művek tematikájában elsősorban a táj ábrázolása érvényesül. A művek javarésze a táj művészi kifejezésének kérdését veti fel, noha a kielégítő megoldásig csupán néhány művésznünk jutott el. A táj kifejezésének művészi problémájához alkotóink főképp két okból nem

tudnak eljutni: az egyik, hogy csupán a felületet tanulmányozzák és így a táj kizárólag színélménnyé válik műveikben, a másik pedig az ember ábrázolásának háttérbeszorítása vagy mellőzése. Művészeink legnagyobb része az ember és a táj kettéválasztásával a kevésbé problematikus művészi kifejezést igényeli, de éppen ez által csupán a részletek ábrázolásáig, kiragadásáig tud eljutni. Ez a fenti követelmény korántsem jelenti a tájképműfajnak feladását, megszünését, de nem jelentheti az arckép-műfajnak a kiegyenlítését sem a »tanulmányfej« és »vázlatfej« jellegű alkotásokkal. A táj és ember egymásmelletti ábrázolása egymással összefüggő művészi feladat és ez előtérbe állítja alkotóink előtt a térben elhelyezett tárgyak egymáshoz való viszonyának képzőművészeti kifejezését. A valóság ábrázolásának művészi feladatai közül a kompozíció kérdése vetődik fel elsőrangú művészi feladatként. Ebből a szempontból csupán néhány alkotást emelhetünk ki, melyekben az új kompozíció követelményei megfogalmazást nyertek.

A kiállított művek közül kétségtelenül Konyovics Milán három alkotása érdemel megkülönböztetett figyelmet. Két őszi tájképe fejezi ki legérettebben, művészi átéléssel, élményszerűen a bácskai tájat. Konyovics ebben a két művében is a festőiség elveinek teljes érvényesítésére törekszik: a szín-élmény döntő elemmé válik képein, rajzban a lényeges részek tömör összefogását találjuk. Kiállított rajzai leghívebben dokumentálják munkamódszerét: a részletek sohasem jutnak domináns szerephez képein, a tájat mindig a maga teljességében szemléli és az alkotás egészébe illeszkedik bele egyik vagy másik alkotóelem. Éppen e szintetikus előadásmód törvényei folytán Konyovics képein dinamikusan, sűrítve, festőileg hibátlanul transzponálva jelenik meg a táj. Az új kompozíció lehetőségeinek példáját idézi »A mosónő« c. műve. A kép felépítése a természetes látószögéből érvényesülő kompozíciós elemek felhasználásával történik; az alak és környezet összhangolása színekben és rajzban is teljes értékű megoldást jelent. Konyovics művészi képességeinek határait és kifejezési lehetőségeinek szélességét nehezen tudnánk meghatározni. Az állami birtokon készült pasztelljei és rajzai a művész ember iránti és kompozíció iránti érdeklődéséről számoltak be — az itt kiemelt műve pedig egyenes folytatása a megelőző fejlődési szakasznak. Művein egyre kevésbé érezzük a stilizáltságot, valamint — elsősorban figurális kompozíciójában — az elrajzolást, a torzítást. Mintha műveiben és művészetében eltűnőben lennének azok az »embert-megvető« tendenciák, melyek gyökereit a kapitalista korszak művészetellenes és emberellenes társadalmának tudatából származtatjuk és melynek nyomai ott voltak Konyovics felszabadulás előtti műveiben is.

A festők közül Makszimovics Szteván és Petrovics Boskó ezúttal kizárólag tájképpel szerepelnek. Makszimovics képein a részletek megfigyelési iránti hajlam érvényesül elsősorban. Makszimovics egyéni festői formanyelv kialakítására törekszik; fakturája érdekes kísérlet a részletek finom megmunkálására. A táj nemcsak színélmény, hanem hangulatélménnyé válik művészetében. Képei további elmélyülést és a valóság átélésének művészi kifejezését példázzák. Petrovics Boskó türelmetlenebb, nyugtalanabb természet. Négy képe újabb fejlődésről számol be: színei melegebbek, ragyogóbbak, rajza szabadabb és biztosabb lett. A

kiállító művészek közül az ő képei dokumentálják az atmoszféra és a táj közötti viszony művészi feladatait. Két kamenicai tájképe festői technikájának állandó érését bizonyítja; az anyagszerűség festői érzékeltetésében komoly eredményről számolnak be művei.

Trumics Sztoján képei egyéni alkotások mind felfogásukban, mind kivitelezésükben. Nem kétséges, hogy Trumics törekvése a vajdasági táj és ember kifejezésére nagy művészi feladatot jelent és e feladat áttekintéséhez, felméréséhez, Konyovics után, ő jutott el legközelebb. Rajztudása állandóan fejlődik (noha éppen a kiállított grafikájában továbbra is a primitívizmus felé hajló felfogása érvényesül); két tájképe a »Csordás« c. művében rajztudása jut döntően érvényre. Színeiben, festői előadásmódjában az egyéni festői nyelv kialakítása felé halad. Noha arcképein még a sötét tónusok dominálnak, palettájának élénkebbé, tisztábbá válását tájképei bizonyítják, elsősorban a »Fűzfák« c. képe. A színek egymasmellé helyezése és a széleskezelésű előadásmód képezik Trumics művészetének egyik legegényibb jellemvonását. Képein a színek architektúráját érezzük; a modellálás folyamata szinte leolvasható képeiről. Trumics ritka művészi becsületességgel és állhatatossággal törekszik a valóság elemeinek művészi megjelenítésére. »Csordás« c. képét a kiállítás legsikerültebb, karakter kifejezése tekintetében legértetesebb darabjának minősíthetjük.

A tájfestők közül Báláty Milorád tengerparti tájképe színeivel, anyagszerűségével, szlankameni tájképe pedig a finom, ezüstszürke tónusú megoldásával emelkedik ki. Vitomirov Jován műveiben a festői elemek tömör, kissé impresszionista eljárásra emlékeztető felfogását figyelhetjük meg. Graovac Nikola, Ipics Száva, Másics Latinka művei művészi érték tekintetében sok kívánnivalót hagynak a szemlélőben. Kérác Milán alkotásaiban még nem eléggé differenciáltan jelenik meg a táj és az ember (»Emelődarú«), noha kissé kemény festői előadása igen sok pozitív tulajdonságot is tartalmaz. Szevdics Jován képei festői felkészültségét és a részletek kifejezése iránti hajlamát árulják el. Szlankameni tájképe finom tónusokon épül fel és a táj művészi átéléséről tanúskodik.

A figurális kompozíciók és arcképek közül, Konyovics és Trumics már említett művei mellett, Oprecsnik Ankica anyaga érdemel különösebb figyelmet. Oprecsnik kiváló grafikai érzékkel bíró művész — linoleummetszeteit az anyag törvényeinek tiszteletbentartása mellett a kompozíció eredetisége is jellemzi. Figurális képein is a grafikai elem érvényesül döntően (»Boszniai nő«). Színeiben tartózkodó, inkább a sötét tónusok felé hajlik (Kompozíció-részlet). Komoly ígéretet jelent eddigi munkássága.

A kiállított anyag jelentős részét a grafikai művek jelentik. Konyovics és Trumics rajzai, valamint Oprecsnik Ankica linoleummetszetei mellett, elsősorban Nikolájevics Milivoj grafikai műveit kell kiemelnünk. Négy tussrajza és egy litográfiai lapja a jó grafikus minden erényét idézik. Újabb lapjain mintha az egyszerűbb és könnyedebb kifejezésforma felé közeledne (»Öreg eperfa«). Akvarelljei színes és rajzos megoldásokkal válnak ki: szerémségi tájat ábrázol az akvarell sajátosságainak alapos ismeretével. Kevésbé tömör akvarelleket állított ki Ilije-

vics Kszenija, akinek rajzait a vonaltisztaság jellemzi. Külön figyelmet érdemel Tabakovics Gorgye kiállított anyaga. Utcarészleteket, elsősorban a noviszádi utcák képeit örökíti meg munkáiban, a modern francia grafikai lapokra emlékeztető technikával. Az egyre fejlődő székváros arhitektúrájáról dokumentáris értékű anyagot készített az utókor számára.

A szobrászok közül csupán Graovács Rádmila állította ki két művét. Karakterben sikerült, a szobrászat törvényeinek és a megmunkált anyagnak alapos ismeretéről tanúskodik. Boskó Palkovlyevics — Pinki néphősről mintázott gipsz-feje.

A vajdasági magyar festők közül csupán három állított ki. Ács József két figurális képe közül a »Munkás« c. képe a megoldottabb. A munkamozdulatokat kifejező munkás alakjában az egységes látásmód és kivitelezés érvényesül. Kár, hogy a kép kivágása nem a legszerencsésebb — kompozíció — részletnek tűnik formájában is. A másik műve »Olvasó nő« a finoman megfigyelt és megoldott részletek mellett, mint például a fej megoldottsága és a mozdulat megörökítése, néhány helyen elnagyoltnak, megoldatlannak hat. Ácstól többet várunk! Ruzsicska Pál és Husvéth Lajos tájképekkel szerepelnek. Ruzsicska festői előadásmodorában nem találunk fejlődést: képei felfogás tekintetében műnyomatokra emlékeztetnek, technikájukban pedig a megrekedt akadémizmus sajátságait hordozzák. Husvéth Lajos három kiállított képe közül a »Cséplés előtt« a legsikerültebb és a legszabadabban festett. Másik két képe inkább technikai megoldásukban érdemelnek figyelmet.

A vajdasági magyar festők gyenge szereplése, a kiállításról való távolmaradása komoly figyelmet érdemlő tény. Szükséges mielőbb vizsgálat tárgyává tenni képzőművészeink munkafeltételeit és hathatós segítséget nyújtani anyagi és erkölcsi tekintetben egyaránt.

A vajdasági képzőművészek negyedik kiállításának anyaga, ha nem is nyújt teljes képet tartományunk művészeti életének mai állásáról, dokumentálja és a művészeti alkotásokon keresztül híven tükrözi szellemi és művészeti életünk állandó demokratizálódását és bizonyítja ennek a folyamatnak termékenyítő és ösztönző kihatását művészeink mukásságában.

B. Szabó György